

Slutrapport

Återrapportering av ekonomiskt stöd till lokalt brottsförebyggande projekt

Det sker mycket brottsförebyggande arbete runtom i landet, både som projekt och i den löpande verksamheten. Några av dessa insatser har kunnat genomföras med hjälp av ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå). Arbetet dokumenteras och efter insatsen lämnas en slutrapport till Brå.

Erfarenheterna från de olika projekten är många gånger intressanta för andra som arbetar med brottsförebyggande arbete och därför publicerar Brå ett urval av rapporterna på myndighetens webbplats.

För sakuppgifter och slutsatser står respektive författare eller organisation.

Fler rapporter finns att ladda ner på www.bra.se/lokaltarbete

Brottsförebyggande Rådet
Att. Mona Östermark Carlsson
Enheten för lokalt brottsförebyggande arbete
Box 1386
111 93 STOCKHOLM

2014-05-27

Slutrapport av ekonomiskt stöd till en uppföljning av avhopp från kriminella gäng/nätverk Dnr B3.3-0328/2012

Under 2012 sökte Kunskapscentrum mot organiserad brottslighet (KC) medel från Brottsförebyggande Rådet (Brå) för uppföljning av KC s projekt "Avhopp från kriminell livsstil" och färdigställandet av en avhopparmodell – ett flödesschema för hanteringen av avhopparärenden. Utvecklingen av en avhopparmodell är komplicerad då varje individ är helt olik och ärendena innefattar en mångfacetterad problematik. Under projektet har uppföljning skett av de konkreta ärenden/avhopp som har handlagts och utifrån dessa erfarenheter har KC tillsammans med socialtjänsten och samverkande myndigheter tagit fram en arbetsmodell. Arbetet har förutom regelbundna möten med KC s arbetsgrupp för avhoppare skett i form av dels en lunch-till-lunch konferens dels två heldagsseminarier.

Bakgrund

KC arbetar tillsammans med 10 statliga myndigheter mot gängkriminalitet, organiserad brottslighet och otillåten påverkan. KC tar initiativ till, samt stödjer och driver nätverk och samarbetsprojekt som ska leda till konkreta åtgärder mot gängkriminalitet, organiserad brottslighet och otillåten påverkan. KC arbetar även långsiktigt och strukturellt genom att försvåra för kriminell verksamhet och otillåten påverkan. Stor del av KC s arbete handlar om att underlätta processen för de som vill hoppa av kriminella gäng/nätverk och som behöver stöd att starta upp ett nytt liv. Ett av KC s arbetsområden är att stödja avhoppare genom att utveckla samverkansformer för att hjälpa och stödja dem som vill lämna en kriminell karriär. Arbetet utförs i nära samverkan med staden, de statliga myndigheterna, Västra Götalandsregionen och relevanta aktörer från den ideella sektorn. Målgruppen är personer över 18 år som tillhör kriminella gäng/nätverk och som signalerar att de vill lämna sin kriminella livsstil.

KC har tagit initiativ till att samordna arbetet med att ta fram en arbetsmodell avseende hur avhopp från kriminella gäng/nätverk ska hanteras. Framtagandet av en avhopparmodell ska bidra till ökad kunskap och trygghet för de som arbetar med dessa frågor samtidigt som den indirekt blir ett stöd för målgruppen avhoppare i deras process

att kunna förändra sin livsstil. För att modellen skall fungera i dessa komplexa ärenden så är det viktigt att flera aktörer kan samverka och att rollerna är tydliggjorda.

Bidraget som beviljats från Brå söktes för att kunna följa upp konkreta ärenden/avhopp och utifrån dessa erfarenheter ta fram en avhopparmodell – ett flödesschema för hur avhoppärenden kan hanteras.

Frågeställningar och Metod

Framtagandet av en avhopparmodell är komplicerad då varje individ är olik och ärendena innefattar en mångfacetterad problematik. För att förbättra och förfina avhopparmodellen så behöver uppföljning ske löpande av det arbete som skett hittills, både avseende framtagandet av själva arbetsmodellen men också av de konkreta ärenden/avhopp som handlagts. I arbetet med att följa upp avhoppärenden samt ta fram en avhopparmodell så har KC arrangerat nätverksträffar i form av en lunch-till-lunch konferens samt två heldagsseminarier. Syftet med dessa möten var främst att inhämta kunskap och få feedback från en större krets än den KC hittills kunnat nå ut till samtidigt som deltagarna också fick information om hur man kan arbeta med avhoppare.

Följande frågeställningar har ansetts som angelägna att besvara i samband med uppföljning av avhoppärenden samt vid framtagandet av en avhopparmodell:

- Vilka åtgärder fungerar och varför?
- Vilka aktörer skall ingå i vilka ärenden?
- Sekretessfrågor?
- Hur fungerar samverkan och vad behöver förbättras?
- Vilka behandlingsmöjligheter kan erbjudas för avhoppare?
- Varför misslyckas vissa avhopp?

Genomförande och deltagande aktörer

Förutom det konkreta arbetet med att följa upp avhoppärenden och arbetet med framtagandet av en arbetsmodell för avhoppare så har KC under 2013 varit med och tagit fram riktlinjer (se bilaga 1) vars syfte är att förankra och underlätta arbetet med avhoppare i Göteborg. Riktlinjerna antogs av kommunstyrelsen 2013-05-22 och avsikten är att de skall ligga till grund för det fortsatta arbetet med att stödja och underlätta för personer som vill lämna kriminella gäng/nätverk.

Lunch-till-lunch konferens för projektets arbetsgrupp, Säröhus 23 – 24 januari 2013

KC s arbetsgrupp för avhoppare träffades på Säröhus för en lunch-till-lunch konferens. Arbetsgruppen består av representanter från Polisen, Kriminalvården, sjukvården och stadsledningskontoret samt personal från KC. Arbetsgruppen har träffats regelbundet sedan juni 2011 och leds av Katarina Slonje på KC. Till konferensen inbjöds även Amir Rostami från Stockholmspolisen, forskare vid Linnéuniversitet att föreläsa och berätta om sin forskning om gängkriminalitet samt ge idéer och inspiration till det fortsatta arbetet med avhoppare. På konferensen diskuterades ingående hur olika ärenden handlagts och hur man utifrån dessa erfarenheter kunde vidareutveckla arbetsmodellen.

Heldagsseminarium för berörda inom socialtjänsten i Göteborg, Scandic Opalen 29 november 2013.

På seminariet deltog över 100 personer. Samtliga deltagare hade anknytning till socialtjänsten och de representerade olika stadsdelsförvaltningar och även några fackförvaltningar i Göteborg. Polisen deltog med representanter från de områden i Göteborg där man för närvarande har mest problem med gängkriminalitet. Då avhoppare är sällan förekommande ärenden inom socialtjänsten så valde vi att bjuda in en större grupp för att på så sätt sprida kunskap om hur man kan arbeta med avhoppare, berätta om de antagna riktlinjerna samt om det pågående arbetet med avhopparmodellen.

Seminariet inleddes med att Bengt-Olof Berggren, chef för KC, gav en dagsbild över situationen i Göteborg. Bilden förtydligades och fördjupades sedan av Ulf Merlander från Polisen. Även till denna konferens inbjöds Amir Rostami att föreläsa och berätta om sin forskning om gängkriminalitet samt ge idéer och inspiration till det fortsatta arbetet med avhoppare. Katarina Slonje från KC berättade under eftermiddagen om KCs arbete med avhoppare från kriminella gäng/nätverk. Dagen avslutades med att Anders Berntsson berättade om sin resa från kriminell till ”vanlig Svensson”. Mycket tankar, idéer och frågor uppkom under dagen från deltagarna och många uttryckt att dagen varit mycket intressant och lärorik.

Heldagsseminarium för arbets- och kontaktgrupperna som tillhör projektet "Avhopp", Hotel Eggers 4 april 2014.

Totalt 19 personer deltog på seminariet och förutom arbetsgruppen för avhoppare så deltog även KC s kontaktgrupp för avhoppare vilken består av personer från de mest berörda stadsdelsförvaltningarna. Kontaktgruppen bildades under 2012 då arbetsgruppen för avhoppare såg att det fanns ett stort behov av att få bra kontaktvägar in till de olika stadsdelarna. Grupperna har haft regelbundna möten med KC för att diskutera hur arbetet fortgår. Det var deltagare i arbetsgruppen som ansvarade för dagens föreläsningar. Sven Lindgren som är Polisens representant på KC föreläste om självmarkerande gäng (Hells Angels, Bandidos m.fl.). Jan Svensson från stadsledningskontoret talade om socialtjänstens roll och ansvar i arbetet med avhoppare. Kamilla Högberg och Peter Wogelberg från Kriminalvården/Frivården berättade om hur de arbetar med avhoppare.

Karina Stein från Östra Sjukhuset, Västra Götalandsregionen berättade om vilken hjälp sjukvården kan erbjuda avhoppare. Deras del i projektet är främst att erbjuda avgiftning till de som vill lämna sin kriminella livsstil då flertalet av dem har ett drogeroende och innan de kan tillgodogöra sig någon hjälp för att gå vidare i sin avhoppprocess behöver de avgiftas. Vid behov kan man även göra utredningar av deras psykiska hälsa och om de har några diagnoser (t ex ADHD) som behöver annan behandling. Fråga har även uppkommit om sjukvården kan erbjuda hjälp med att ta bort synliga tatueringar som t ex visar på gängtillhörighet. Borttagning av tatueringar är en svår fråga då den dels är mycket kostnadskrävande och dels kan medföra stora kirurgiska ingrepp. Ingen av de avhoppare som hittills har hanterats inom arbetsgruppen har erbjudits borttagning av tatueringar. Seminariet avslutades med att deltagarna diskuterade slutrapporten, frågeställningarna och slutförandet av arbetsmodellen.

Resultat

Det erhållna bidraget från Brå har visat på det nationella intresse som finns för avhoppfrågor vilket i sin tur kan ha påskyndat kommunstyrelsens beslut att anta riktlinjen för avhoppverksamheten i Göteborgs Stad. Dessa riktlinjer har underlättat arbetet inom staden med avhoppare då man nu kan hänvisa till dessa och därigenom erhålla ett likartat arbetssätt.

Den erfarenhet som KC samlat på sig sedan man startade med avhoppverksamheten 2009 och den möjlighet som Brå-bidraget gett till att sprida information och öppna upp diskussionen inom staden har gjort att arbetet kunnat utvecklas än mer. KC ingår även i ett nätverk med Stockholm och Malmö där man diskuterar avhoppfrågor och på vilket sätt man kan stödja varandra i utbyte av avhoppare mellan olika orter, hur mottagande kan ske samt hur man kan definiera en avhoppare. Nätverket har anordnat flera konferenser, KCs arrangerade en trestadskonferens våren 2013 (Se bilaga 2).

KCs arbete har även uppmärksammats av polisen i en rapport till Nationella Operativa ledningsgruppen (2014-05-26). Diskussionerna i arbetsgruppen för avhoppare, kontaktpersonsgruppen samt deltagarna på de två seminarierna har lett fram till följande svar på våra frågeställningar.

- **Vilka åtgärder fungerar och varför?**

- Det är mycket viktigt att man har utsedda kontaktpersoner inom berörda myndigheter och förvaltningar (Kriminalvård, Polis, sjukvård, socialtjänst m.fl.). Detta för att ärendena inte skall hamna mellan stolarna.
- Legitimitet - kontaktpersonerna måste ha mandat att fatta beslut och kunna företräda sin verksamhet.
- Avhoppärendena måste hanteras skyndsamt.
- Genom antagande av gemensamma riktlinjer för avhopp i Göteborgs Stad uppstår synergieffekter. Ett likartat arbete i alla stadsdelar främjar den kommunala likabehandlingen. De antagna riktlinjerna är också en signal till de statliga myndigheterna inom rättsväsendet att även staden vill bidra i kampen mot gängkriminalitet och andra destruktiva krafter. Det blir också tydligt för stadsdelarna att dessa, sällan förekommande och svåra ärenden skall hanteras skyndsamt.
- Samtliga inblandade parter måste vara införstådda med att avhoppärenden kräver uthållighet. Det är viktigt att man försöker bibehålla kontakten med avhopparen under en längre tid.

- **Vilka aktörer skall ingå i vilka ärenden?**

- Alla avhoppärenden är unika och man får utifrån fall till fall se över vilka aktörer som behöver ingå.
- Det är viktigt att det finns kontaktpersoner inom Kriminalvården, Arbetsförmedling, sjukvården m.fl. aktörer. Se även avhoppmodellen nedan.

- **Sekretessfrågor?**

- För att man skall kunna arbeta effektivt med en avhoppare så är det av stor vikt att man redan i ett tidigt skede tillsammans med avhopparen tecknar en sekretessöverskridande förbindelse så att man på ett effektivt sätt kan diskutera ärendet över myndighetsgränserna.
- I de fall där polisen har information om klienten så får det hanteras på chefsnivå. Det kan innebära svåra avväganden men det är också av stor vikt att någon signal lämnas huruvida man skall fortsätta arbetet med en avhoppare. T ex om det finns information om att den presumtiva avhopparen fortfarande begår kriminella handlingar och ser "avhoppet" som ett sätt att tillfälligt söka skydd.

- **Hur fungerar samverkan och vad behöver förbättras?**

- För att kunna förfinas och förbättra arbetsmetoder, utbyta erfarenheter så krävs det att det finns tid avsatt för kontinuerliga träffar med arbetsgruppen för avhoppare samt med kontaktgruppen från olika stadsdelar.
- Det är en stor fördel att kunna ha en enhet som KC som samordnar arbetet och är sammankallande till möten för arbetsgrupp samt kontaktgrupp.
- Bra att kunna utnyttja KC som mötesplats vid ett första möte med avhopparen. Bra att ha möten på annan plats än "hemmaplan".
- Rutiner för uppföljning gentemot stadsdelarna, en färdig blankett behövs för de ärenden där socialtjänsten tagit över ärendet. Blanketten skall följa klienten och klargöra vilken information som kan lämnas till KC för att ärendet skall kunna följas upp.
- Det är angeläget att man inom respektive myndighet/förvaltning säkerställer att det finns en back-up så att avhoppningsfrågorna inte bara binds till en person.
- Mer kunskap behövs om de fall där avhopparen inte tillhör de "vanliga" kriminella gängerna utan istället tillhör en kriminell familj, gatugång eller klan. Hur hoppar man av när det är familjen som är det kriminella nätverket?
- Stöd behövs till familj och nära anhöriga, har man ett fungerande socialt nätverk är chansen att lyckas större.
- Mentorerna behövs för avhopparna. Många av dem har behov av stort stöd och behöver någon som de kan kontakta även efter kontorstid. Civilsamhället behöver engageras så att man kan få fler att engagera sig som goda förebilder/mentorerna.

- **Vilka behandlingsmöjligheter kan erbjudas för avhoppare?**

- I dag finns det ett fåtal behandlingshem där man har arbetat med olika former av program för personer som vill lämna sin kriminella livsstil
- Det finns ideella aktörer såsom t ex KRIS och Fryshuset – Passus.
- I flera fall kan familjehem vara att rekommendera inledningsvis istället för egen bostad.
- Folkhögskolor borde kunna användas mer då de förutom utbildning även i många fall kan erbjuda boende och därmed möjlighet till ett socialt nätverk på skolan.

- **Varför misslyckas vissa avhopp?**

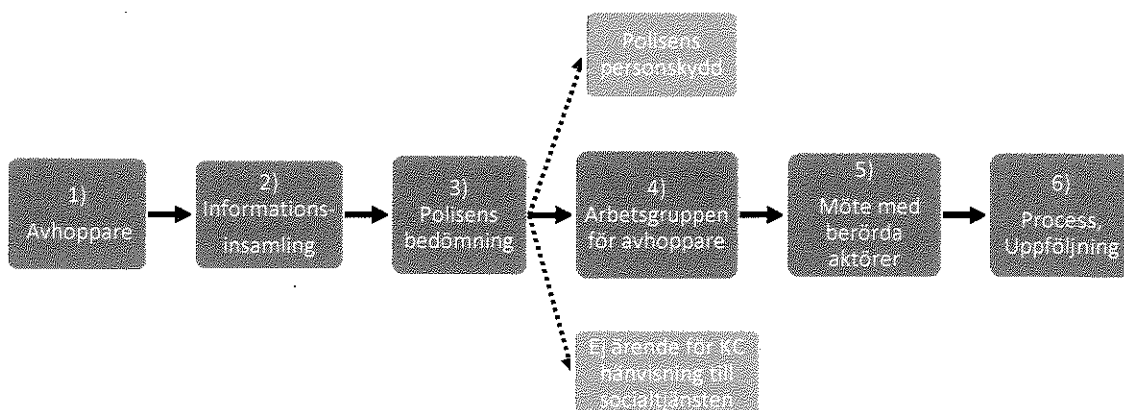
- Avhopparen har inte varit tillräckligt motiverad, det behövs en stark drivkraft och vilja för att kunna lyckas med att lämna sitt kriminella liv.
- Avhopparen återfaller i drogmissbruk.

- Avhopparens fritidssysselsättning är ett stort problem. Ensamheten upplevs ofta som svår och många är rädda och oroliga och risk finns för depression.
- Många av de som hoppar av anger direkt att de vill ”jobba med ungdomar” då de menar att de känner till problematiken och själva varit i samma situation. Detta är inledningsvis tveksamt då de själva behöver avsluta sin egen resa för att kunna vara en bra förebild för ungdomar. Det har förekommit fall där avhopparen alltför snabbt har fått gå in och arbeta tillsammans med andra personer med liknande problematik vilket i sin tur lett till att man har återfallit i kriminalitet.
- Många av avhopparna har oftast en ofullständig skolbakgrund vilket innebär att de har svårt att söka sig ut på arbetsmarknaden.
- En flytt till en ny ort kan innebära mer skada än nytta. Det är i de fallen angeläget att det finns ett bra mottagande på den nya orten, inte bara att man erbjuds bostad och arbete.
- Avhopparen behöver även få stöd av sina närmaste – om det brister så klarar avhopparen ofta inte av att fullfölja sitt avhopp.

Arbetsmodell för avhopp

Arbetet med avhopparmodellen påbörjades och diskuterades på den första konferensen med arbetsgruppen. Arbetet med modellen har pågått fortlöpande och erfarenheterna ifrån seminarierna och konferensen ligger till grund för förslaget på en avhopparmodell – ett flödesschema där man kan få vägledning och tips för hur man kan arbeta med avhoppare.

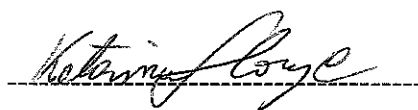
Avhopparmodellen – ett flödesschema för hur man kan arbeta med avhoppare.

1. KC får information om att det finns en person som vill lämna sin kriminella livsstil. Detta kan ske genom att avhopparen själv tar kontakt med KC, men signalen kan även komma genom någon anhörig, vänner eller från olika myndigheter, t ex Kriminalvården eller Polisen.
2. KC samlar in information om avhopparens bakgrund, nuvarande situation och uppgifter om vilket gäng/nätverk avhopparen tillhör. Avhopparen informeras om hur KC arbetar och med vilka myndigheter som samverkan sker. Personen ska vid behov vara beredd att genomgå behandling av drogberoende. Information lämnas om att KC behöver få ett skriftligt samtycke från avhopparen som möjliggör att ett informationsutbyte kan ske mellan berörda myndigheter.
3. Polisen gör hot- och riskbedömning samt analyserar eventuell tillhörighet till gäng/nätverk. Finns det uppgifter som talar för att personen fortfarande är aktiv i sin kriminalitet? Är personen misstänkt för någon allvarlig brottslighet som kan leda till ett längre frihetsberövande? Om avhopparen ej anses tillhöra ett gäng/nätverk eller har en allvarlig påföljd som väntar så hänvisas personen till socialtjänsten. I de fall där personen är av polisen utsedd till skyddsvärt vittne eller lever under reellt hot om våld kvarstår huvudansvaret hos polisen.

4. KC kontaktar arbetsgruppen för avhoppare. Gruppen består av speciellt utpekad personal inom Polisen, Kriminalvården, sjukvården, stadsledningskontoret och KC. Tillsammans med KC gör man en bedömning av personens förmåga att klara den livsstilsförändring som avhoppprocessen innebär.
5. KC kallar till ett möte mellan avhopparen och de aktörer inom arbetsgruppen som berörs i det aktuella ärendet. På mötet medverkar även representant för den socialtjänst som avhopparen tillhör. Det är av stor vikt att socialtjänsten tidigt kommer med i processen då det är de som har befolkningsansvaret. Om en bedömning görs att avhopparen (samt ev familj) måste flytta från Göteborg så måste socialtjänsten snabbt få information då det är de som betalar den första tiden för vistelsen och även behov av olika stödinsatser. Om personen i fråga har missbruksproblem blir det sjukvården som får agera först.
6. Avhoppprocessen påbörjas. Viktiga frågor som måste beaktas är; arbete, bostad, utbildning, behov av vård, fritid och uppföljning. En överenskommelse finns att uppföljning ska ske i samverkan mellan berörda aktörer (främst socialtjänsten) och KC. KC ska ta initiativet till uppföljning och om återrapporteringen inte fungerar så är rutinen att enhetschefen för den aktuella socialtjänsten kontaktas för att uppföljningen skall kunna säkerställas.

Göteborg 2014-05-27

Katarina Slonje

Göteborgs Stad

Stadsledningskontoret

Riktlinje för avhopparverksamheten i Göteborg

Bakgrund

Göteborgs Stad har en aktiv samverkan med polis och en rad andra myndigheter i syfte att motverka organiserad brottslighet. Arbetet innefattar såväl strävan att förhindra rekrytering av unga människor till kriminella gäng, som att försvåra för den kriminella ekonomin samt att t.ex. möjliggöra för gängmedlemmar ur den organiserade kriminaliteten att hoppa av den kriminella livsstilen.

Samarbetet kring uppdraget för att möjliggöra avhopp från den organiserade brottsligheten sker mellan socialtjänsten i stadsdelsnämnderna och Social resursförvaltning i Göteborgs Stad, Kriminalvården, beroendevården i Västra Götalandsregionen och polisens lokala personsäkerhetsenhet. Kommunens agerande samordnas av Kunskapscentrum mot organiserad brottslighet.

Definition av målgruppen för denna riktlinje

Denna riktlinje omfattar personer, över 18 år, som vill avsluta en kriminell livsstil och som har en av polisen dokumenterad tillhörighet till ett kriminellt gäng och därmed till organiserad brottslighet.

Övriga förutsättningar innebär att

- Kunskapscentrum samordnar avhopparprocessen genom att sammankalla ingående parter i samband med att ett nytt ärende aktualiseras.
- Personen som vill hoppa av ska ge sitt samtycke till att ingående myndigheter kan samarbeta kring personens behov och befrias därmed från sekretessbegränsningar inom detta samarbete, jml. 10 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).
- Detta samtycke ska vara skriftligt.
- Personen ska vid behov vara beredd att genomgå behandling av drogberoende.
- Personens förmåga att klara den livsstilsförändring som avhopparprocessen innebär görs av polisens lokala personsäkerhetsenhet i Göteborg, utifrån befintlig polisiär underrättelseinformation i samverkan med Göteborgs Stad.
- Överföring av ansvaret för ett avhopparärende till socialtjänsten ska inte ske för personer som är misstänkta för allvarlig brottslighet som kan leda till ett längre frihetsberövande. Om personen är av polisen utsedd till skyddsvärt vittne eller lever under ett reellt hot om våld mot den egna personen kvarstår huvudansvaret på polismyndigheten.

Uppdrag till socialtjänsten i Göteborg

Den situation som socialtjänsten möter i samband med ett ärende om avhopp från kriminellt gäng handlar ofta om att arbetet inleds i ett akut läge. Det handlar dessutom

om ärenden som är sällan förekommande och där socialtjänsten oftast saknar historisk kunskap om den aktuella personen.

- Socialtjänsten måste kunna agera utan dröjsmål för att fånga den enskildes motivation till förändring.
- Socialtjänsten i respektive stadsdel blir ”ägare” av avhopparärendet och ansvarar för att genomföra de åtgärder som beslutats i den individuella åtgärdsplanen som ska upprättas i varje ärende.
- Nödvändiga beslut om insatser bör samordnas med vilka åtgärder som ska vidtas inom de samverkande myndigheterna och andra enheter inom Göteborgs Stad.
- Socialtjänsten bör organisera mottagandet av avhopparärenden genom att utse en eller två kontaktpersoner. En av dessa kontaktpersoner ska vara enhetschefen för Vuxengruppen inom stadsdelsförvaltningen.
- Enhetschefen utser ansvarig socialsekreterare i ärendet. Handläggningen av ett avhopparärende bör hanteras med diskretion och hållas inom en smärre krets socialsekreterare.
- Enhetschefen på jourbyrån har utöver sitt ordinarie mandat att fördela ärenden utan stadsdelstillhörighet till en stadsdel, också rätten att fördela ärendeansvaret då en person som omfattas av en organiserad avhopparprocess från annan kommun flyttas till Göteborg.
- Stödja Kunskapscentrum i arbetet med uppföljning av avhopparärendena.

Uppdrag till Kunskapscentrum mot organiserad brottslighet i Göteborg

- Kunskapscentrum initierar arbetet och kallar till ett första informationsmöte kring ett avhopparärende.
- Kunskapscentrum bidrar med enkla kommunikationsvägar till polismyndigheten, Kriminalvården och beroendevården inom Västra Götalandsregionen.
- Kontaktpersonerna som utses av socialtjänsten i respektive stadsdelsförvaltning ges återkommande kompetenspåfyllnad avseende avhopparverksamheten.
- Följa upp, med stöd av befintlig socialtjänst, de aktuella ärendena tillsammans med de samverkande myndigheterna.